

ШАРҲИ МАФҲУМҲОИ АСОСӢ

Азнавбақайдгирий (бозномнависӣ) – такроран сабти ном кардани довталаб дар нуқтаи бақайдгирии қаблан ўро номнавискарда бо мақсади ворид намудани тағијирот ба интихобҳои аввал ва (ё) маълумоти шахсияш, ки бо ихтиёри довталаб анҷом дода мешавад. Азнавбақайдгирий дар сурати баргузории озмуни тақсимоти иловагӣ низ ба роҳ монда мешавад.

Бақайдгирий (номнависӣ) – қайди расмии довталаб дар нуқтаи бақайдгирий барои иштирок дар ИМД. Бақайдгирий барои иштирок дар ИМД дар **чор давра** – якум (**асосӣ**), дуюм, **семоъ ва чорум** ба роҳ монда мешавад.

Бал – нишондиҳандай натиҷаи ИМД, ки барои ҳар субтест дар натиҷаи миқёсгузории холҳо ҳисоб карда мешавад. Озмуни тақсимоти довталабон аз рӯйи балҳои бадастовардаи онҳо ба роҳ монда мешавад.

Бали гузариш – бали умумии барои комбинатсияи ихтисос бадастовардаи довталабе, ки аз рӯйи он дар озмуни тақсимот дар доираи нақшаи қабули донишҷӯён аз ҳама охир тақсимот шудааст. Бали гузариш пешакӣ муайян карда намешавад ва қимати он барои ҳар комбинатсияи ихтисос танҳо пас аз озмуни тақсимоти довталабон ба муассисаҳои таълимӣ маълум мегардад.

Бартарии интихоб – тартиби интихоби комбинатсияи ихтисосҳо мувофиқи ҳоҳиши довталаб тибқи афзалияташон ҳангоми бақайдгирий.

Варақаи бақайдгирий – ҳуҷҷати расмӣ, ки довталаб ва Марказ ҳангоми бақайдгирий бо ҳам ба имзо мерасонанд ва ба довталаб ҳуқуқи иштирокро дар ИМД медиҳад.

Варақаи ҷавобҳо – варақаи маҳсус, ки довталаб дар он ҷавоби саволу масъалаҳои тестро қайд мекунад. Варақаи ҷавобҳо ҳуҷҷати ягонаи тасдиқунандаи натиҷаҳои аз имтиҳонҳо (қисми А ё Б) бадастовардаи довталаб ба ҳисоб меравад.

Гурӯҳи ихтисосҳо – ихтисосҳои аз рӯйи фанҳои имтиҳон ба ҳам наздик ё монанд, ки дар як гурӯҳ муттаҳид карда шудаанд.

Даври дуюми имтиҳонҳо – муҳлати муқарраргардидаи имтиҳонҳо барои довталабоне, ки дар давраи иловагии азnavбақайдгирий ё давраи дуюми бақайдгирий аз қайд гузаштаанд ва ё дар даври якум (**асосӣ**)-и имтиҳонҳо иштирок карда натавонистаанд.

Довталаб – шахсе, ки барои супоридани ИМД бо мақсади дохилшавӣ ба муассисаи таълимии таҳсилоти миёна ё олии қасбии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби муқарраргардида ба қайд гирифта шудааст.

ИМД – имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ; низоми марказонидаи ташкилу баргузории имтиҳонҳо барои қабули донишҷӯён ба муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии қасбии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тақсимот ба ин муассисаҳо.

Интихоб – ихтисос(ҳо), гурӯҳи ихтисосҳо, муассиса(ҳо)и таълимии таҳсилоти миёна ва ё олии қасбӣ, шакл(ҳо) ва намуд(ҳо)и таҳсил, забон ва макони имтиҳонсупорӣ ва ғайраро **ихтиёран интихоб кардани довталаб** ҳангоми бақайдгирий барои иштирок дар ИМД.

Кабинети инфиродӣ – фазои шахсии барои довталаб дар заминаи сомонаи Марказ ҷудошууда, ки дар он марҳала ба марҳала ҳамаи маълумоти барои ўзарурӣ гузошта, то замони муайян нигоҳ дошта мешавад.

Комбинатсияи ихтисос – ихтисоси интихобшуда бо дарназардошти яке аз: 1) муассисаҳои таълимие, ки дар он аз рӯйи ихтисоси мазкур таълим дода мешавад, 2) шаклҳои таҳсил (рӯзона, шабона, ғоибона, фосилавӣ) ва 3) намудҳои таҳсил (ройгон, пулакӣ), ки тибқи нақшаи қабули донишҷӯён пешбинӣ гардидааст.

Қисми А (имтиҳон дар заминаи таҳсилоти умумӣ (шакли кӯтоҳ: имтиҳон дар заминаи синфи 11-ум)) – имтиҳон бо мақсади санҷидани дониш ва малакаю маҳорати довталаби дорои таҳсилоти миёнаи умумӣ, ибтидой ё миёнаи касбӣ барои дохил шудан ба муассисай таълимии таҳсилоти миёна ё олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар доираи ҳар гурӯҳи ихтисос чор субтестро дар бар мегирад.

Қисми Б (имтиҳон дар заминаи таҳсилоти умумии асосӣ (шакли кӯтоҳ: имтиҳон дар заминаи синфи 9-ум)) – имтиҳон бо мақсади санҷидани дониш ва малакаю маҳорати довталаби дорои таҳсилоти умумии асосӣ барои дохил шудан ба муассисай таълимии таҳсилоти миёнаи касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар доираи ҳар гурӯҳи ихтисос се субтестро дар бар мегирад.

Қисми В (имтиҳонҳои эҷодӣ ва маҳорати маҳсус) – имтиҳон барои санҷидани қобилияти эҷодӣ ва (ё) малакаю маҳорати маҳсуси довталаб аз ихтисосҳои самтҳои санъат ва фарҳанг, варзиш, дизайн, меъморӣ, ҳайкалтарошӣ ва дин, ки онро дар баробари ду субтести аввал (1-ум ва 2-ум)-и қисми А ё қисми Б, довталабони ин гуна ихтисосҳоро интиҳобкарда бояд супоранд.

Қисми Г (имтиҳонҳои иловагии таҳассусӣ) – имтиҳонҳо, ки онҳоро довталабони ихтисосҳоро аз филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе ва ё Донишгоҳи Осиёи Марказӣ интиҳобкарда дар баробари қисми А месупоранд. Довталаб ихтисосҳоро аз ҳар дуи ин муассисай таълимӣ интиҳоб карда метавонад ва чунин имтиҳонҳо аз ҷониби худи ин муассисаҳо баргузор мегардад ва имтиҳонҳои иловагии таҳассусӣ барои филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе шартан бо "Г.1" ва барои Донишгоҳи Осиёи Марказӣ бо "Г.2" ифода карда мешавад.

Қисми имтиҳон – ҷузъи таркибии ИМД, ки маҷмуи муттаҳидгардидаи субтестҳо, фанҳо ё санҷишҳоро аз рӯйи хусусиятҳояшон (А – дар заминаи синфи 11-ум, Б – дар заминаи синфи 9-ум, В – эҷодӣ ва (ё) маҳорати маҳсус, Г – иловагии таҳассусӣ) дар бар мегирад.

Марказ – Маркази миллии тестии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Маркази имтиҳонӣ – макони баргузории имтиҳонҳо (қисмҳои А ва Б) дар биноҳои муассисаҳои таълимии дар шаҳр ё ноҳия интиҳобгардида.

Маъмури имтиҳон – шахси масъул дар ҷараёни имтиҳон (қисмҳои А ва Б).

Миқёсгузорӣ (шкалабандӣ) – раванди ба балҳо баргардонидани холҳо баъди коркарди пурраи варақаҳои ҷавобҳои довталабон ва ҳисоби холҳои бадастовардаи онҳо. Аз рӯйи натиҷаи миқёсгузорӣ дар доираи ҳар гурӯҳи ихтисосҳо барои ҳар субтест ҷадвали мувофиқати холҳо ба балҳо тартиб дода мешавад.

Нақшай қабули донишҷӯён – шумораи тасдиқшудаи ҷойҳо дар муассисай таълимӣ барои қабули донишҷӯён. Дар доираи ин нақшай ҷойҳои ройгон (бучетӣ) ва пулакӣ (шартномавӣ) аз рӯйи ҳар яке аз ихтисосҳо барои шаклҳои гуногуни таҳсил (рӯзона, шабона, фосилавӣ ва ғоибона) дар ҳар яке аз муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбӣ алоҳида ҷудо карда мешаванд. Нақшай қабули донишҷӯёнро Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳар соли таҳсил таҳия менамояд.

Намуди таҳсил – роҳандозии раванди таълим дар муассисай таълимӣ вобаста аз маблағгузорӣ, ки ду навъ дорад:

- **ройгон** (дар ин намуд барои тайёр кардани мутахassis маблағ аз буҷаи давлат ҳарҷ мешавад ва аз ин сабаб онро намуди буҷавӣ ҳам мегӯянд);
- **пулакӣ (пулӣ, ғайриройгон)** – дар ин намуд барои тайёр кардани мутахassis маблағ бо бастани шартномаи дутарафа (байнӣ шахсони воқеӣ ва муассисай таълимӣ) аз ҳисоби сарпарастон – падару модар ё дигарон, ё шартномаи сетарафа (байнӣ шахсони ҳуқуқӣ, донишҷӯй ва муассисай таълимӣ) аз ҳисоби ташкилоту корхонаҳо пардоҳт мегардад ва аз ин рӯ онро намуди шартномавӣ низ меноманд).

Нүктай бақайдырып – макони номнависии довталабон дар биноҳои муассисаҳои таълимий дар шаҳру ноҳияҳои чумхурӣ интихобгардида барои иштирок дар ИМД.

Озмуни тақсимот – тақсимоти довталабони ҳолҳои гузариши фанниро аз ҳамаи субтестҳо ва қисмҳои имтиҳонҳои даҳлдор соҳибшуда ба муассисаҳои таълимӣ аз рӯйи ихтисосҳои интихобкарда, балҳои бадастовардаи онҳо ва ҷойҳои тибқи нақшай қабули донишҷӯён ҷудогардида.

Озмуни тақсимоти иловагӣ – тақсимоти довталабони дар озмуни тақсимоти асосӣ комёбнашуда ба муассисаҳои таълимӣ аз рӯйи ихтисосҳои дар натиҷаи озмуни ин тақсимот тибқи нақшай қабули донишҷӯён ҷойҳои ҳолӣ боқимонда ва интихобҳои ҳар яке аз довталабон. Барои иштирок дар озмуни мазкур ин гуна довталабон бâъди аз нав сабти ном кардан интихобҳои худро дар доираи ихтисосҳои ҷойҳои холидошта муайян месозанд.

Пешномнависӣ – хизматрасоние, ки тавассути он довталаб худро дар ҳолати барҳат (ба воситаи шабакаи Интернет) пеш аз бақайдирӣ расмӣ барои иштирок дар ИМД номнавис мекунад.

Роҳбарӣ маркази имтиҳонӣ – шаҳси масъул барои назорати ташкилу баргузории имтиҳон дар маркази имтиҳонии ба ў вобаста.

Роҳ ёфтани ба озмуни тақсимот – ҳуқуқи довталаб барои иштирок дар озмуни тақсимот бâъди ба даст овардани ҳолҳои гузариши фаннӣ аз ҳамаи субтестҳо ва қисмҳои имтиҳони даҳлдор.

Субтест – ҷузъи таркибии имтиҳони қисмҳои А ё Б барои муайян кардани дараҷаи дониш ва малакаю маҳорати довталабон аз фанн(ҳо)и таълимӣ.

Тест – абзори бамеъёрдаровардаи арзёбии воқеии дониш ва малакаю маҳорати довталаб, ки маҷмӯи саволу масъалаҳоро дар бар мегирад.

Ҳол – нишондиҳандай аввали натиҷаи ИМД. Ҳолҳои умумӣ барои ҳар субтест бо ҷамъ кардани ҳолҳои алоҳида барои ҳар ҷавоби дурустӣ довталаб ба саволу масъалаҳои ин субтест ҳисоб карда мешавад.

Холи гузариш – шумораи ҳадди ақал (минималӣ)-и ҳар сол аз ҳар субтест вобаста аз гурӯҳи ихтисосҳо, имтиҳони эҷодӣ ё маҳорати маҳсус ва имтиҳонҳои иловагии таҳассусӣ муайяншавандай ҳолҳо, ки барои роҳ ёфтани ба озмуни тақсимот онҳоро ба даст овардани довталаб зарур аст.

Шакли таҳсил – муомилаи ба низом даровардаи байни таълимдиҳанд (омӯзгор) ва таълимгиранда (донишҷӯй). Шакли таҳсил асосан рӯзона, шабона, ғоибона ва фосилавӣ мешавад:

- **рӯзона** – шакли маъмултарини таҳсилот, ки донишҷӯй дар он ҳар рӯз (ба ғайри рӯзҳои истироҳат) дар давоми нимсола (семестр)-ҳо дар лексияву семинарҳо иштирок карда, сипас имтиҳонҳои даҳлдорро месупорад;
- **шабона** – таҳсил дар нимаи дуюми рӯз. Ин шакли таҳсил ба таҳсили рӯзона хеле наздик буда, асосан хоси коллечҳои тиббӣ аст;
- **ғоибона** – шакли нисбатан мустақилонаи таҳсил, ки дар он донишҷӯй дар муҳлати муайян барои таҳсил дар муассисаи таълимӣ ҳозир шуда, бо рӯйхати адабиёт ва маводди дарсӣ шинос мешавад, вазифаҳояшро гирифта, онҳоро мустақилона анҷом медиҳад ва сипас санчишу имтиҳонҳоро месупорад;
- **фосилавӣ** – яке аз шаклҳои таҳсил, ки дар он донишҷӯй бо омӯзгор дар фосилаи аз ҳамдигар дур ба воситаи шабакаи Интернет: низомҳои маҳсуси таҳсил, почтаи электронӣ, гуфтугӯйҳо (чатҳо), видео-конфронсҳо ва ғайра муомила мекунад.
- **шумораи имконпазири бештарини (максималӣ)-и ҳолҳо/балҳо** – шумораи баландтарини ҳолҳо/балҳо, ки бо дуруст иҷро кардани ҳамаи саволу масъалаҳо аз ягон субтест ба даст овардан мумкин аст.